

завдяки втручанню можна заново їх перебудувати. Це припущення варто розглядати як певний здогад про існування мовленнєвої функції мозку, оскільки психічним функціям на той час приділялося недостатньо уваги. Так, проблему заїкання розглядали тільки у фонетичному аспекті, а його комунікативну складову не враховували, що зумовило недооцінку соціального значення захворювання [5, с. 394].

У 1909 р. в книзі «Про заїкання» Г. Неткачев виклав інший погляд, а саме розглядав заїкання як самостійний психоневроз, при якому має місце судомне функціонування мовленнєвого апарату, пов'язане з нав'язливими душевними станами (надзвичайна емоційність і постійний страх). Основну увагу в лікуванні заїкання Г. Неткачев приділяв психотерапії. Таким чином, поступово складалося враження про заїкання як про функціональне захворювання на кшталт неврозу [3, с. 7].

Наприкінці XIX – на початку XX ст. набуває поширення твердження, що заїкання – це складний психофізичний розлад. Одні науковці вважали, що його підґрунтям є порушення фізіологічного характеру, а психологічні прояви мають вторинний характер (І. Сікорський, А. Гутцман, А. Куссмауль та ін.). А. Куссмауль відносив заїкання до фонетично-артикуляційного розладу мовлення не торкаючись мовлення, як функції, коли під час правильної артикуляції кожного окремого звуку заїкуватому складно поєднати склади. Інші науковці первинними вважали психологічні особливості, а фізіологічні – наслідками цих психологічних недоліків (Г. Неткачев, А. Коен, та ін.). Робилися спроби розглядати заїкання як невроз очікування, невроз страху, невроз неповноцінності, нав'язливий невроз тощо [4, с.250].

На сьогодні науковці виокремили дві групи причин виникнення заїкання: ті, які створюють підґрунтя для його виникнення: невропатична обтяженість батьків, невропатичні особливості самого заїкуватого, конституційна схильність, спадковість; і ті, що безпосередньо спричиняють розлади: анатомо-фізіологічні, психічні та соціальні [2, с. 12].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, розробка

проблеми заїкання за останнє десятиліття значно активізувалась і охоплює широке коло питань. Найбільш складним продовжує залишатися питання про центральні механізми заїкання. Однак залучення сучасних об'єктивних методів дослідження і спільні зусилля представників різних спеціальностей, беззаперечно, зумовлять прогрес у цій галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Белякова Л. И. Заикание: учеб. пособие для студ.пед.ин-тов по спец.» Логопедия» / Л. И. Белякова, Е.А. Дьякова. – М., 1998. – 68с.
- 2.Бондарь К.П. Історія вивчення заїкання / К. П. Бондарь, В. М. Андросова // Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. – Суми : видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2012. – С. 11-13.
- 3.Логопедия : Заикание : хрестоматия: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / сост. Л. И. Белякова, Е.А. Дьякова. – М. : Издат. центр «Академия», 2003. – 304с.
- 4.Логопедия : учеб. для студ. дефектол. фак. пед. вузов / под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. – М. : Гуманит. Издат. Центр ВЛАДОС, 1998. – 680с.
- 5.Шеремет М. К. Логопедия / за ред. М. К. Шеремет. – К. : Вид. Дім «Слово», 2014. – 675 с.

УДК 376.1-056.264-056.34:81'233:651.851.4

Н. А. Савенкова

студентка спеціальності
«Корекційна освіта. Олігофренопедагогіка»

Л. Л. Стахова

кандидат педагогічних наук,
старший викладач
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

РОЗВИТОК МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ СФЕРИ ЗАСОБОМ АРТ-ТЕРАПІЇ

У статті висвітлено проблему розвитку монологічного мовлення у дітей з порушенням інтелектуальної сфери засобом арт-терапії в умовах спеціальних загальноосвітніх закладів на сучасному етапі розвитку освіти.

В статті рассматривается проблема развития монологической речи у детей с нарушениями интеллектуальной сферы методом арт-терапии в условиях специальной общеобразовательной школы.

In the article the problem of the development of

monologue speech in children with impaired intellectual sphere by the method of art therapy in conditions of special secondary schools.

Ключові слова: порушення інтелектуальної сфери, арт-терапія, монологічне мовлення, розвиток.

Ключевые слова: нарушение интеллектуальной сферы, арт-терапия, монологическая речь, развитие.

Keywords: violation of the intellectual sphere, art therapy, monologic speech, development.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства ставить перед освітою нові завдання, спрямовані на суттєве посилення уваги до навчання, виховання і розвитку особистості. Завдання покращення підготовки вихованців до самостійного життя стоять і перед допоміжною школою, однією з умов вирішення яких є посилення корекційно-розвиваючої ролі навчання та виховання дітей з інтелектуальними порушеннями. За цієї умови навчання забезпечуватиме таким дітям можливість у майбутньому брати активну участь у професійного та соціальному житті.

У допоміжній школі загальні завдання навчання і виховання вирішуються в поєднанні зі спеціальними, до числа яких входить і корекція порушень мовленнєвого розвитку учнів з особливостями інтелектуального розвитку. Проблема формування монологічного мовлення є однією з актуальних проблем загального розвитку дітей з інтелектуальним недорозвиненням. У зв'язку з цим постає проблема, яка полягає в пошуках шляхів забезпечення органічного взаємозв'язку між навчанням мови і мовленнєвим розвитком учнів.

Актуальність і значущість цієї проблеми окреслена перш за все когнітивною функцією мовлення, тісним зв'язком процесу розвитку мовлення і пізнавальної діяльності. Недорозвинення мовлення негативно впливає на загальний психічний розвиток дитини, ускладнює її спілкування з оточенням. Тому в логопедії робиться акцент на розвиток зв'язного мовлення у дітей з особливостями інтелектуального розвитку.

Очевидною є необхідність вдосконалення традиційних прийомів і методів, а також пошуку більш нових та ефективних науково-обґрунтованих шляхів корекційної роботи для розвитку монологічного

мовлення у дітей зазначеної категорії.

Мета статті – розкрити питання розвитку монологічного мовлення у дітей з порушенням інтелектуальної сфери засобом арт-терапії в умовах спеціальних загальноосвітніх закладів на сучасному етапі розвитку освіти.

Виклад основного матеріалу. Монологічне мовлення – найбільш складна форма мовленнєвої діяльності, яка характеризується особливими, притаманними тільки їй, ознаками. Монологічне мовлення носить характер систематичного послідовного викладу, який здійснюється логічно, послідовно, граматично правильно.

Ми не замислюємося над тим, яке значення в нашому житті мають ігри, в які ми грали в ранньому дитинстві. Чому саме з пісочницею, ляльками і «піжмурками» ми асоціюємо наше дитинство? Виявляється, що це найкращий шлях до нашої психічної стійкості, до позбавлення від страхів і до уміння спілкуватися.

Ще в 20-і роки минулого століття психотерапевти А. Фрейд, М. Клейн, Г. Хаггельмут назвали дитячу гру методом лікування, при якому діти розвивають свої здібності, вчаться долати конфлікти і негаразди. Починається все з малювання: малюк малює свій будинок, свою сім'ю і таким чином символічно висловлює те, що поки йому не вдається висловити – свої страхи, емоційний стан, психологічні травми. Як відомо, перший крок до вирішення будь-якої проблеми – назвати її. Поки дитина не вміє визначати об'єктивно весь світ, вона відображає в нешкідливих іграх свій психічний стан і рівень уміння спілкуватися з іншими дітьми. До цих пір малюнок є найліпшим тестовим контролем дитячого емоційного настрою [1].

Вже давно була пояснена любов дітей до пісочниці. Там малюки починають дружити з однолітками, там відбуваються перші бійки через іграшки, там непосида відчуває себе спокійно і комфортно. Скільки разів ви із здивуванням спостерігали картину багатогодинного блаженства малюка на пляжі або в «коробці» з піском? Дивний ефект пісочниці поки до кінця не пояснений. Але дуже важливо дати дитині можливість пересипати цей терапевтичний будматеріал (він заспокоює і розслабляє),

ліпити з нього всілякі фігури, будівлі, міста (будить неймовірну фантазію, розвиває дрібну моторику рук), відшукувати «сховані» скарби (створює зацікавленість) і просто складати казки і малювати їх (творчий вихід існуючої проблеми). Все це удосконалює координацію рухів, вміння орієнтуватися в просторі, стимулює вербальну та невербальну активність в процесі гри, формує навички позитивної комунікації, розвиває сенсорно-перцептивну сферу дитини, зокрема тактильно-кінестетичну чутливість – всі ці якості необхідно розвивати в дітей з особливостями інтелектуального розвитку на початкових етапах колекційного навчання. [4]

Пісок привертає маленьких «будівельників» своєю незвичайною структурою і новими відчуттями. Пісок – загадковий матеріал: він має здатність зачаровувати людину – своєю податливістю, здатністю приймати будь-які форми (бути сухим, легким і вислизаючим або вологим, щільним і пластичним). А якщо пісок ще і відображає всі сліди, залишені дитиною, то його навряд чи відірвеш від важливих занять.

Пісочна терапія – це можливість висловити те, для чого важко підібрати слова, стикнутися з тим, до чого важко звернутися безпосередньо, побачити в собі те, що зазвичай йде від свідомого сприйняття. Так само як один символ або образ може виразити більше, ніж сотня слів, фігур або сцена, побудована вами, може передати почуття, емоції, конфлікти, що є недоступними словесному вираженню. Це важливо для багатьох з нас. Особливо це може допомогти тим, кому з якихось причин важко перетворити свої переживання в слова – наприклад, дітям, що поки не відчувають себе невимушено в світі слів. [3]

До того ж створення пісочних композицій, на відміну від малюнка, наприклад, не потребує будь-яких особливих умінь. Тут неможливо помилитися, зробити щось не так – це важливо для тих, хто звик суворо оцінювати себе. У кожного з нас вільно чи мимо волі з'являються критерії того, що таке «красивий малюнок», «гарний вірш», «правильно виліплена фігурка», але немає такого поняття, як «хороша» чи «правильна» композиція на піску.

Створюючи сам або з вашою допомогою свій світ на піску, дитина відчуває себе чарівником: він не боїться щось змінювати, ламати старе чи будувати нове.

Перший досвід використання піскової терапії стосувався саме дітей із мовленнєвими, інтелектуальними, афективними та поведінковими порушеннями, як невербальний вид терапії, з метою дати відчуття безпеки знаходження у середовищі. Зараз цей метод використовується без будь-яких обмежень для усіх: і дорослих і дітей (від 3 років).

У ході творчої гри з піском активізуються самозцілюючі резерви дитячої психіки, які виявляються за певних умов (Е. Вейнріб) у процесі терапії. Пісок поглинає негативну психічну енергію людини, стабілізує її емоційний стан і гармонізує психоемоційне самопочуття дитини.

Для дітей з особливостями інтелектуального розвитку, в яких спостерігаються мовленнєві порушення, особливо важливою є невербальна експресія через взаємодію з піском та водою. К.Г. Юнг стверджував, що «гра у пісок» вивільняє заблоковану чи пригнічену психічну енергію, що дозволяє трансформувати і спрямувати її на розвиток особистості дитини. [5]

Кожного разу під час контакту з піском відбувається своєрідне занурення у безсвідоме. Створення пісочної композиції відображає зміст психічного життя людини. Кожна пісочна картинка (від заняття до заняття) фіксує той чи інший стан психіки, той чи інший аспект внутрішнього світу клієнта.

Пісочна терапія включає створення різноманітних форм з піску, вибір і аранжування мініатюрних предметів і фігурок, що нагадує одну з форм сучасного мистецтва – предметну скульптуру. Створення композицій із піску не вимагає особливих умінь. Роботи можуть бути як дуже простими, так і дуже складними, єдиний критерій успішної роботи – її аутентичність – неповторність, динаміка. За формою проведення занять існує 2 варіанти: індивідуальна і групова.

Пісок – демократичний матеріал, адже дозволяє працювати з собою кожному і навіть тому, хто не володіє особливим художнім талантом. Маргарет Ловенфельд (один з «піонерів» піскової терапії) піскову

психотерапію розглядала як символічну гру, що створює комунікацію між свідомим і несвідомим. Покращення функціонального стану емоційної та особистісної сфер людини, що є важливим для дітей з інтелектуальними порушеннями, відбувається саме за рахунок встановлення зв'язку між свідомим і несвідомим у символічній формі, що дозволяє торкнутися найглибших переживань [2].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Діти з особливостями інтелектуального розвитку через недорозвинення інтелектуальної діяльності відчувають труднощі при оволодінні зв'язним мовленням, їх мовлення розвивається аномально, запізнюється у своєму розвитку і має ряд особливостей. При розумовій відсталості в різному ступені порушені операції та рівні породження мовленнєвого висловлювання. Порушення мовлення у розумово відсталих дітей різноманітні за своїми проявами, механізмам, рівнями, носять системний характер, так як порушеними виявляються всі компоненти мовлення, такі як звуковимова, фонематичний слух, лексико-граматичний лад і зв'язне мовлення. Становлення зв'язного мовлення у розумово відсталих дітей здійснюється уповільненими темпами і характеризується якісними особливостями. Страждають як більш легкі її форми, такі як діалог, та внаслідок цього і більш складні, такі як монологічне мовлення. Не дивлячись на те, що мовлення дітей з особливостями інтелектуального розвитку характеризується загальними особливостями, діти відрізняються за рівнем мовленнєвого розвитку один від одного. Корекція порушень мовлення у розумово відсталих дітей є більш тривалим і складним процесом, ніж у нормальних дітей. Цілеспрямована корекційна робота засобом арт-терапії з формування монологічного мовлення школярів із порушенням інтелекту, з урахуванням структури дефекту і психічного стану дитини, впливає на розвиток мовленнєвої і пізнавальної діяльності, і навіть підвищує рівень загального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грабенко Т. М. Чудеса на песке. Песочная игротерапия / Т. М. Грабенко, Зинкевич-Т. Д. Евстигнеева. – СПб. : Детство-пресс. –

2004. – 50 с.

2. Сакович Н. А. *Технологія гри в піску. Ігри на мосту* / Н. А. Сакович. – СПб. : Речь. 2006. – 176 с.
3. Штейнхард Л. *Юнгианская песочная терапия* / Л. Штейнхард. – СПб. : Питер, 2001. – 320 с.
4. Смирнова Л. Н. *Логопедия в детском саду. Занятия с детьми НР* / Л. Н. Смирнова // *Пособие для логопедов, дефектологов и воспитателей.* – М. : Мозаика-Синтез, 2006. – 245 с.
5. *Инновации – в логопедическую практику: методическое пособие для дошкольных образовательных учреждений* / Сост. О. Е. Громова. – М. : ЛИНКА-ПРЕСС, 2008. – 232 с.

УДК 376.1-056.264:372.45

Н. Г. Самойленко

студентка спеціальності

«Корекційна освіта. Олігофренопедагогіка»

О. Я. Кривцова

кандидат педагогічних наук, доцент

(науковий керівник)

*Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

РОЗВИТОК ЗОРОВОЇ ПАМ'ЯТІ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ ДИСГРАФІЇ

У статті висвітлено проблему розвитку зорового сприйняття і зорової пам'яті у корекційно-розвивальній роботі з дітьми, що страждають на різні порушення мовлення – як усного, так і писемного.

Стаття описує проблему розвитку зрительного восприятия и зрительной памяти в коррекционно-развивающей работе с детьми с нарушениями устной и письменной речи.

This article describes the development of visual perception and visual memory in the corrective-developing work with children with impaired speech and writing.

Ключові слова: мовленнєві порушення, зорова пам'ять, корекція дисграфії.

Ключевые слова: речевые нарушения, зрительная память, коррекция дисграфии.

Keywords: speech disorders, photographic memory, correction of dysgraphia.

Постановка проблеми. В останні роки спостерігається тенденція до значного зростання кількості дітей, які мають різноманітні труднощі у навчанні в початковій школі. Найбільші труднощі у навчанні в початковій школі викликають порушення письма та читання.